

Vlaamse
Regering

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de Duitse bunker 'Stützpunkt Bayern Schanze' (Hollandstellung) in Knokke-Heist (Knokke)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op de adviesvraag bij het college van burgemeester en schepenen van Knokke-Heist, ingediend op 2 maart 2017;

Overwegende dat het advies niet tijdig is meegedeeld en dus geacht wordt gunstig te zijn;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 27 maart 2017, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de Duitse bunker 'Stützpunkt Bayern Schanze' (Hollandstellung) aantoonst;

Overwegende dat de Duitse bunker 'Stützpunkt Bayern Schanze' (Hollandstellung) als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als zijnde een Duitse bunker uit de Eerste Wereldoorlog, die deel uitmaakte van de *Hollandstellung*. De historische context van deze bunker is belangrijk: de bunker was ingeplant tegen een dijk omwille van de beschutting die deze dijk kon bieden. De bunker maakte bovendien deel uit van het meest noordelijke steunpunt van de *Hollandstellung*, aangeduid met *Stützpunkt Bayern Schanze*. Voor zover gekend vormt deze bunker de meest noordelijke bunker van de *Hollandstellung*.

Onder meer de afwerking van de binnenmuren, evenals bijkomende opschriften en een tekening verwijzen naar het Duitse hergebruik van de bunker tijdens de Tweede Wereldoorlog: dit maakt de bunker bijzonder zeldzaam. Net zoals elders langs de kust was ook hier, in de omgeving van de koninklijke villa namelijk een steunpunt van de *Atlantikwall* ingericht, met heel wat militaire infrastructuur. Zo zijn er restanten van een loopgraaf tegen de bunker bewaard. Vooral de afbeelding van een Duitse landsknecht met piek in de bunker is een opmerkelijke getuige van de bezetting van de bunker tijdens de Tweede Wereldoorlog;

Overwegende dat de Duitse bunker 'Stützpunkt Bayern Schanze' (Hollandstellung) als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als zijnde een bunker met een zeldzaam ontwerp, dat voor zover gekend, alleen in 'Stützpunkt Bayern Schanze' werd toegepast. Het ontwerp werd tweemaal, zij het in spiegelbeeld, gebruikt in dit steunpunt. Slechts één exemplaar is bewaard. De bewaarde bunker heeft een rechthoekig grondplan op een insprong aan westelijke hoek na, bestaande uit een L-vormige gang en een rechthoekige ruimte.

Overwegende dat de Duitse bunker 'Stützpunkt Bayern Schanze' (Hollandstellung) als monument technische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als betonnen constructie, die specifiek voor militaire doeleinden werd opgetrokken. Deze betonnen constructie met haar bouwtechnische kenmerken van zowel bovengrondse als ondergrondse aard, getuigt van het belang en de evolutie van de betonbouw in de stellingenoorlog, die de Eerste Wereldoorlog geworden was. Nooit eerder werden zo massaal betonnen verdedigingsconstructies opgetrokken als tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daar waar er in de eerste oorlogsjaren werd geïmproviseerd en geëxperimenteerd met allerlei typologieën en toegepaste technieken in de betonbouw, evolueerde men geleidelijk naar zo sterk en efficiënt mogelijk uitgedokterde standaardontwerpen, die in sommige gevallen voor meerdere doelen konden gebruikt worden. Tijdens het interbellum en de Tweede Wereldoorlog zou dit leiden tot de massale uitbouw van heuse bunkerstellingen, met bunkers die tot in het kleinste detail waren gestandaardiseerd;

Overwegende dat de Duitse bunker 'Stützpunkt Bayern Schanze' (Hollandstellung) als monument culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als materiële getuige van de *Grooten Oorlog*, die Vlaanderen jarenlang in zijn greep had en het leven van ontelbaar veel mensen ingrijpend tekende of volledig verwoestte. De Eerste Wereldoorlog was een internationale gebeurtenis bij uitstek, waarbij het gros van Vlaanderen door een vijandelijke mogendheid werd bezet. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog kent nog steeds een breed maatschappelijk en internationaal draagvlak,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument:

Duitse bunker 'Stützpunkt Bayern Schanze' (Hollandstellung), Graaf Leon Lippensdreef zonder nummer in Knokke-Heist (Knokke), bekend ten kadaster Knokke-Heist, 2de afdeling, sectie G, perceelnummer 715P17 (deel).

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° technische waarde;
- 4° culturele waarde.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Betonnen militaire constructie met een rechthoekig grondplan op een insprong aan de westelijke hoek na. Het beton is gegoten tegen een houten bekisting. Een bijkomende cementlaag op de buitenmuren is ten dele bewaard. Het dak van de bunker is begroeid. Rechts boven de toegang zit een ijzeren lus. Tegen de dakrand zitten op regelmatige afstand kleine uitsparingen in het beton. Aan weerszijden van de toegang is de aanzet tot (bakstenen) loopgraven te zien.

Toegang aan westelijke zijde, met een bewaarde deurengelsel. Links naast de toegang zitten twee rechthoekige muuropeningen, die naar het midden toe versmallen. Via een L-vormige gang en deuropening, met bewaarde hengsel wordt de binnenruimte bereikt.

Het plafond is effen en bevat houten latten die ten dele bewaard zijn. Op de muren is een afwerkingslaag aangebracht. Onder meer ter hoogte van de verluchttingsopeningen is teer te zien. Er zijn sporen van bedrading en een schakelaar.

In de vloer zit een vierkante put. In de muur tussen gang en binnenruimte zitten twee schuine vierkante openingen, die tegen de grond uitmonden in de binnenruimte. Er zitten rechthoekige nissen in de muren van gang en binnenruimte. Ter hoogte van het plafond van de noordoostelijke muur zitten twee verluchttingsopeningen. Centraal in deze muur zit een gebogen nis.

In de bunker zijn verschillende opschriften en tekeningen aangebracht, waaronder het opschrift "Deutsch sein heißt treu sein!" met hakenkruis in rode verf boven de nis voor kachel. In de gang is de tekst "Zum alten Landsknecht" sierlijk aangebracht, naast een getekende landsknecht. Vermoedelijk was deze tekst met tekening oorspronkelijk eveneens in het rood aangebracht.

Het is eigen aan bunkers dat er in de ondergrond in en rond de bunker constructieve elementen of militaire infrastructuur zitten die rechtstreeks verband houden met de bunker, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de bescherming beoogt het behoud van de betonnen bunker;
- 2° de algemene doelstelling van de bescherming is meer bepaald het behoud en de instandhouding van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden, waaronder de betonnen post met zijn oorspronkelijke indeling en afwerking, inclusief de openingen en nissen in dak en muren en de beschilderingen en opschriften uit de Tweede Wereldoorlog, aangebracht op de binnenmuren. Er dient eveneens gestreefd te worden naar het behoud in situ van de aanzet tot de loopgraven en ondergrondse constructieve elementen en aansluitende militaire infrastructuur, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling;
- 3° de erfgoedwaarden van de bunker en de leesbaarheid ervan zouden desgevallend versterkt kunnen worden door het verwijderen van niet-oorspronkelijke materialen, schroot, bouwafval en rommel op, tegen en in de betonnen post. Ook de spontane opslag van bomen en struiken zou omzichtig verwijderd kunnen worden. Aarde en grasbegroeiing, tijdens de oorlog aangelegd op het dak van de bunker, of mosbegroeiing op de muren, vallen hier niet onder;
- 4° het droog houden van de bunker door gepaste maatregelen tegen waterinsijpeling met name het afdekken van eventuele openingen in het dak zonder de luchtcirculatie te wijzigen, bevordert de instandhouding van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen;
- 5° in voorkomend geval kan er gezocht worden naar maatregelen om grondwater in de bunker permanent te vermijden, in overeenstemming met de specifieke landschappelijke context;
- 6° conserverende maatregelen (roestwerende behandeling) voor de blootliggende ijzeren onderdelen bevorderen de instandhouding van de ijzeren erfgoedelementen op zich en het omliggende beton, dat beschadigd zou kunnen worden door uitzettende corrosie;
- 7° conserverende maatregelen voor houten onderdelen bevorderen de instandhouding van de houten erfgoedelementen;
- 8° het gebruik van de bunker als onderkomen voor vleermuizen kan bestendig worden.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen, met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad ten behoeve van veekering;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - e) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - g) graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
 - h) het aanplanten, vellen, rooien en ontstronken van bomen;
 - i) het plaggen en het afvoeren van de plaggen.

Voor het interieur:

- 1° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 2° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 5° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
- 6° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, 17 JULI 2017

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS